Radnóti Miklós

Huszonnyolc év

Erőszakos, rút kisded voltam én,
ikret szülő anyácska, — gyilkosod!
öcsémet halva szülted-é,
vagy élt öt percet, nem tudom,
de ott a vér és jajgatás között
úgy emeltek föl a fény felé,
akár egy győztes, kis vadállatot,
ki megmutatta már, hogy mennyit ér:
mögötte két halott.

mögöttem két halott,
előttem a világ,
oly mélyről nőttem én,
mint a haramiák;
oly árván nőttem én,
a mélységből ide,
a pendülő, kemény
szabadság tágas és
szeles tetőire.

Milyen mély volt gyerekkorom,
s milyen hűvös.
Hívó szavad helyett kígyó
szisszent felém játékaim
kis útjain, ha este lett
a párnáimon vért láttam én,
a gyermeket elrémítő,
nagy, hófehér pehely helyett.

Milyen mély volt gyerekkorom,
a milyen magos az ifjúság!
A két halál megérte-é? —
kiáltottam a kép felé,
mely ott sütött szobám falán.
Huszonnyolc éves voltál *akkor*,
a képen huszonöt talán,
ünnepélyes ifjú nő,
komolykodó, tűnődő.

Huszonnyolc éves voltál *akkor*,
most ugyanannyi lettem én,
huszonnyolc éve, hogy halott vagy,
anyácska! véres szökevény!

Anyácska, véres áldozat,
a férfikorba nőttem én,
erősen tüzel a nap, vakít,
lepke kezeddel ints felém,
hogy jól van így, hogy *te* tudod,
s hogy nem hiába élek én.

1937

Hetven éve, 1909. május 5-én született a XX. századi magyar és világirodalom egyik legnagyobb lírikusa, Radnóti Miklós.

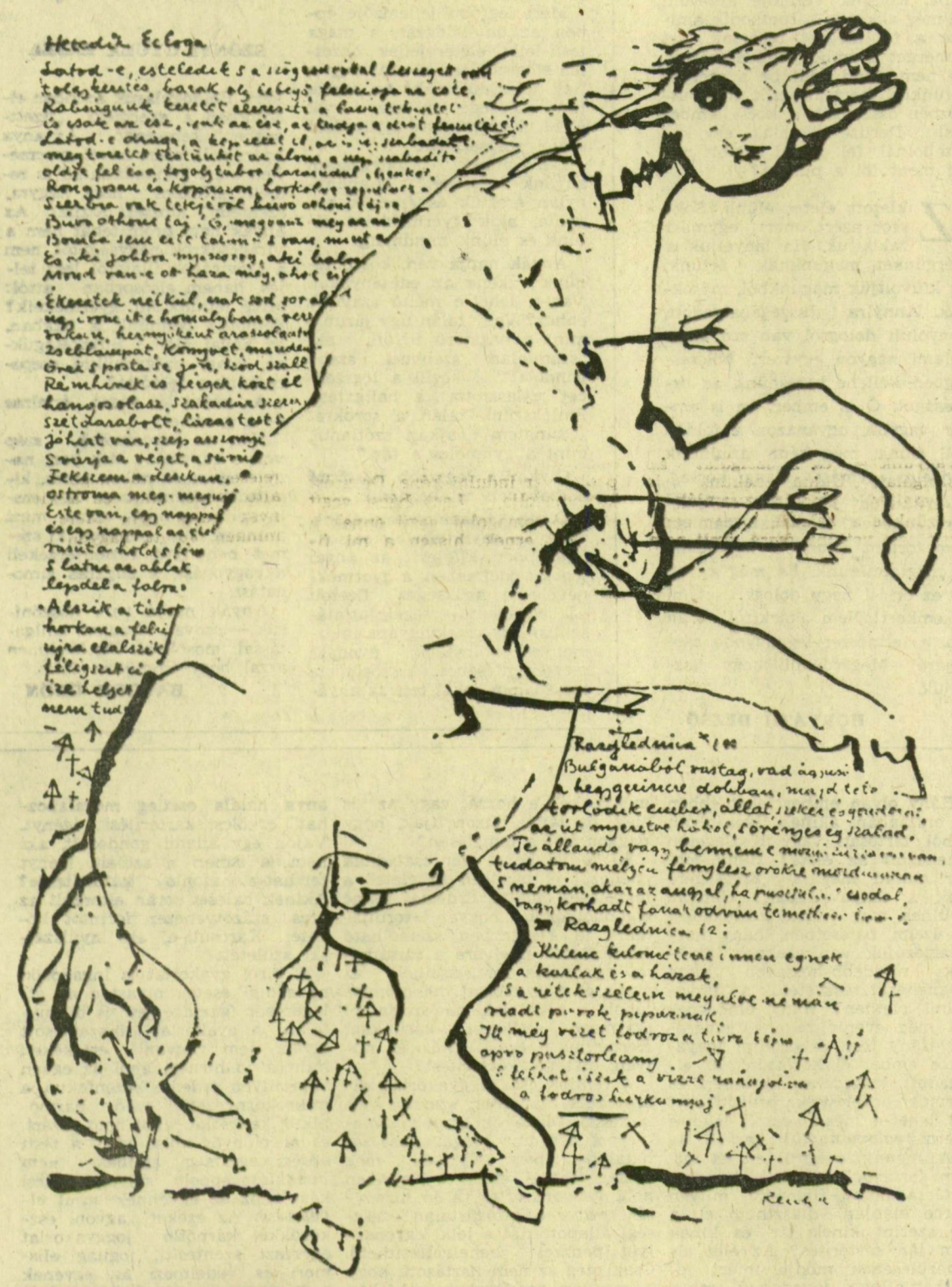

Táj

Két felhő az égen összecsikordult
s fekete gyöngykoszorúként csapódott
a Tiszára zápor!

Laposra rémült homlokkal álltak
a fák, köztük vonult füstölve át
a napfény s lusta távolon, nevető
bokrok fakadtak a zápor alá!

Engem hozott a szél! kazalos hajam
után megfordult tíz fa ütötten és
hét deszkapalánk!

Később lomha állatok jöttek bólintva
a tájra és hátukon pirult
a hős nyár: én karom kinyitottam
lobogón és messze röpültem!

Megkérdeztük...

Fújjuk végig a nótát!

— Nem pék akartam én lenni, hanem zenész. Fújtam is tíz évig a szaxofont és a klarinétot, már régen sütöttem a kenyeret, mégis, de abbahagytam. Elkezdtem a középiskolát is, félbemaradt az is. Szabóinas is voltam, de csak egy napig. Hogy én egy széken üljek reggeltől estig, fiatal koromtól vénségemig? Nem nekem való. Rőfösnek szánt a család, elmentem tehát vaskereskedőnek. Ott nincs szék, nem kell ülni, jöhet-mehet az ember a pult egyik végétől a másikig. Ott voltam két hónapig, vevőt csak messziről láttam. Csöböröket, fazekakat törülgettem, amíg bele nem zsibbadt a kezem. Mindenki azt mondta, a szakmát itt kell elkezdeni. Na, ha itt kell, akkor nekem nem kell ez a szakma. Beálltam péknek. Jól a szememe néztek, aztán mehettem is a tészta mellé.

Derékig állok a gödörben, ünnepek előtt akár tizennégy órát is. Három gőzkemence van, hat sütőtér, az a dolgom, mindbe én vetem be a kenyeret. Ezt is éjszaka kell csinálni, a sütőlapát és a szaxofon nem fér össze. Az volt a vágyam, hogy az én muzsikámra táncoljon a fél város, az lett belőle, hogy az én kenyeremet eszi. Nincs otthon klarinét se, más se, ímmel-ámmal zenélni nem lehet, megszakítottam vele minden kapcsolatot. Pedig nagyon szerettem, még nem jártam iskolába, már a konzervatóriumban tanultam. Csak a zene érdekelt, meg a foci. Nem igaz, hogy eltérítettek a pályámról, én itt nagyon jól érzem magamat.

Az sem igaz, hogy ennél jobb szakma nincsen, ne ezt olvassa ki valaki a szavaimból, mert tudom, hogy sok van, ami másnak mind jobb. Ünnepek előtt, amikor rogyásig dolgozik az ember, mindig az főtt a fejemben, hová kellene innen elmenni, de minél előbb. Múlik az idő, már nem is gondolok rá. Nem lehet mindig elölről kezdeni, egyszer meg kell állni valahol, és tisztességesen dolgozni.

Megépült az új kenyérgyár, meg se fordult a fejemben, hogy oda menjek. A vállalat is azt mondta, nem lehet minden jó szakmunkást oda vinni, mert itt ki marad akkor? A dagasztás nem az én dolgom, de most is dagasztok. Ha valaki hiányzik, beugrok helyette. Bevetni könnyebb a kenyeret, kis gyakorlattal más is meg tudja csinálni.

Enni is szeretem a kenyeret, hogyne szeretném. De csak a jó kenyeret! Elvileg mi csak jót sütünk, de ha gyönge a liszt, megáll a tudomány. Függ persze a dolgozó hozzáállásától is. Ahányan vagyunk, annyian ronthatunk rajta, ha rosszul dolgozunk. És persze a szállítók jó szándékán is múlik. Szeretjük azt mondani, rossz kenyeret nem adunk ki a kezünkből. Ne legyen harag belőle, de a szikkadt kenyér nekem se ízlik. Ha veszem, a krumplis kenyeret keresem, sajnos, kevés van belőle. Sokan mondják mostanában, hogy nem értik a sütőipart. Hetvenvalahány maszek pék volt azelőtt, és mind ellátta a körzetét. Olyan nagyon éjszaka se kellett dolgozniuk, reggelre mégis kisült a kenyér, néha még házhoz is szállították. Aki rosszul dolgozott, tönkrement. Igen ám, de akkor még otthon is sütöttek, most az egész országban ha két sütögető asszonyt talál, az sok. Nincs ember a sütödékben, központosítunk tehát, nagy gyárat csinálunk, sokat szállítunk, nem biztos, hogy használunk vele a kenyérnek. Hallottam én is, hogy Pesten a bolt mellett kis pékséget csináltak, és ott is kevés ember dolgozik. Tessék elhinni, gépesíteni szeretnénk, de a gépgyártók a kenyérre csak akkor gondolnak, ha éhesek. Ha tervezni kéne a gépet, vagy megcsinálni, eszükbe se jutunk. Meg se fordul a fejükben, hogy ott áll a kemence előtt a pék, derékig meztelenül, sül is, fő is egyszerre, mégis van kenyér. Bejárta a főnökünk a vásárt most is, hátha találna valami nekünk való okos szerkezetet, de nincsen. Ha már kitaláltak valamit, nem szabadna rajta aludni, ha pedig nincsen kitalálva, biztatni kellene a csavaros eszű embereket.

Azt nem mondom, hogy a kétkötetes regényért rohanok haza, mert aki annyit dolgozik, mint mi, és ezt mondja, lehet, hogy nem őszinte ember. Elolvasni viszont mindent szeretek, ami a kezembe kerül. Elolvastam azt is, mit mondott a Rába-gyár igazgatója Győrben. Mi közöm nekem a vagongyáriakhoz? Azon túl semmi, hogy ők is Magyarországon vannak, meg én is, de azon belül minden. Hogyne érdekelne, ha egy csomó embernek azt mondják, rájöttünk, itt nincs rád szükség, keressünk együtt más munkát. Nem lehet azt sokáig bírni, hogy ugyanaz a gép dolgozik, mint nyugaton, mégis kevesebb a haszon. Földuzzadt a létszám? Húzzuk meg a gyeplőt, mert elszalad a kocsi! De nem mindegy ám az se, ki húzza a gyeplőt! Arra is vigyázzunk, emberek!

Megmondom, miért éltem bele annyira magam a győriek példájába. Én elvárom, hogy fontos lépéseknél kérjék ki a véleményemet, mert én vagyok a sütőlapát véginél. Egy sor dolgot egészen másképp látok, nekem azt el kell mondanom.

A differenciált, a munka szerinti fizetésről annyit beszélünk már, tele van vele a fülünk, mégse mozdulunk. Nálunk is jó lenne, de azt hiszem, a vállalat nem akarja vállalni az úttörő szerepét. Tudom, a pékek rafinált emberek, idegesek is, hamar fölszalad a vérnyomásuk, mégis meg kell mondani egyszer: édes fiam, én téged most nem csókollak homlokon, mert rosszul dolgoztál. Minden fillért megkapsz, amit megérdemelsz, de egy krajcárral se többet. Lenne, aki azonnal odavágná a sütőlapátot, de avval eddig se többen voltunk, csak sűrűbben. Elmenne máshová, és ott is ezt találná? A következő már nem mozdulna, hanem itt kezdene el jobban dolgozni. Marad persze a nagy kérdés, miből fizessük azt, aki minden munkát időben és legjobban végez el? Amit a gyönge szorgalmúnak nem fizetünk ki, az mind ide jöhet. Előadódhat persze, hogy egyszer-valamikor mindenki nagyon jól dolgozik, nem lesz honnan megtakarítani a pénzt. Bárcsak ott tartanánk! Akkor se kell a szomszédban kuncsorognunk kölcsönért, mert a jó munkáért jön a jó pénz. Most úgy állunk, akinek kicsi kedve van dolgozni, azt a kicsit is el lehet venni, ha látom, hogy a másik lazsál, mégis annyit kap, mint a többi. Ki kellene alakítani a jó munkalégkört: azok dolgozzanak együtt, akik tudnak is, szeretnek is jól dolgozni. Ott nem lehet lazsálni, vagy ha lazít valaki, feje tetejére állhat, akkor se szavaz mellette senki. És a pénzét se adja neki oda.

Ne értsük félre a dolgot, nem olyan egyszerű nóta ez, hogy csak fújni kell. Kapjon differenciált bérezést a villanyszerelő is, meg a lakatos is, mert ha ők rosszul dolgoznak, mi kiköphetjük a tüdőnket, jó kenyér mégse lesz. És az irodákban is vezessük be: te jól dolgoztál, keress többet, de te csak a szomszédasszony pletykáit tudod mondani napestig, neked most szépen jusson eszedbe a győri vagongyár. Nagyon becsülöm az irodistákat, azért szeretném, ha ott is rendesen dolgozna mindenki. Nincs egy szavam se, kilencszáz zsömléért fizettem egyszer, mert roszszul csináltam. Három éve bevetettem huszonöt kenyeret, pedig több volt benne a só: meg is fizettem, ami rám esett. És ha az irodában „sózzák el" az aktát? Vagy a gépszerelő hibájából nem sül meg a jó kenyér? Legyünk egyenlők a differenciálásban is: mindenkinek érdeme szerint fizessünk! Ha elkezdtük a nótát, fújjuk végig!

(Elmondta **Tóth K. István**, a Szegedi Sütőipari Vállalatnál.)

HORVÁTH DEZSŐ